

JURNALISTIK USLUBNING TIL TIZIMIDAGI O'RNI

Abdusamadova Gulnozaxon Malikjon qizi

Qo'qon Davlat Universiteti

Xorijiy til va adabiyoti yo'nalishi

1-bosqich magistranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada jurnalistik uslubning til tizimidagi o'rni, uning nutqdagi funksional xususiyatlari hamda ommaviy axborot vositalarida qo'llanishi ilmiy asosda yoritiladi. Jurnalistik uslubning kommunikativ vazifalari, ta'sirchanlik omillari, leksik va stilistik birliklardan foydalanish imkoniyatlari tahlil qilinadi. Shuningdek, zamonaviy OAVda nutq madaniyati me'yorlariga rioya qilish muammolari va istiqbollari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: jurnalistika, til tizimi, uslub, OAV, kommunikativ niyat, nutq madaniyati, ta'sirchanlik.

Abstract: This article examines the role of journalistic style in the language system and its functional characteristics in speech. The communicative aims, influence mechanisms, lexical and stylistic features of journalistic texts are analyzed. In addition, the paper discusses the issues of speech culture in modern mass media and outlines future perspectives of journalistic discourse.

Keywords: journalism, language system, style, mass media, communicative intention, speech culture.

Аннотация: В статье рассматривается место публицистического стиля в системе языка, его функциональные особенности и использование в средствах массовой информации. Анализируются коммуникативные цели, средства воздействия, лексические и стилистические особенности публицистических текстов. Также обсуждаются проблемы речевой культуры в современных СМИ и перспективы развития публицистической речи.

Ключевые слова: публицистика, система языка, стиль, СМИ, коммуникативное намерение, речевая культура.

KIRISH

Til insoniyatning eng muhim ijtimoiy hodisalaridan biri bo'lib, jamiyatda aloqa vositasi sifatida xizmat qiladi. Til jamiyat rivojlanishi jarayonida turli funksional uslublarga bo'linadi va har bir uslub ma'lum kommunikativ vazifani bajaradi. Shulardan biri jurnalistik uslub bo'lib, u ommaviy axborot vositalari orqali keng auditoriyaga mo'ljallangan matnlarni shakllantiradi.

Jurnalistik uslubning asosiy xususiyatlari tezkorlik, ommaviylik, tushunarlilik va ta'sirchanlikdan iborat. Bugungi kunda raqamli texnologiyalar rivoji jurnalistik nutq shakllarining ko'payishiga sabab bo'lmoqda. Shu bilan birga, jurnalistik matnlarda nutq madaniyatiga rioya qilmaslik, noto'g'ri axborot tarqalishi va ortiqcha xorijiy so'zlardan foydalanish kabi muammolar ham uchramoqda.

Maqolaning maqsadi – jurnalistik uslubning til tizimidagi o'rni, vazifalari va zamonaviy rivojlanish jarayonini ilmiy asosda tahlil qilishdan iborat.

METODOLOGIYA

Mazkur tadqiqotda jurnalistik uslubni o'rganishda quyidagi metodlardan foydalanildi:

- Nazariy tahlil metodi: jurnalistik uslub haqidagi lingvistik qarashlar va ilmiy manbalar o'rganildi.
- Tavsifiy metod: jurnalistik uslubning vazifalari va xususiyatlari tizimli bayon qilindi.
- Qiyosiy yondashuv: jurnalistik uslubning boshqa funksional usublardan farqli tomonlari ajratib ko'rsatildi.
- Tahliliy metod: jurnalistik nutqdagi til birliklari va stilistik vositalarning ta'sirchanlikdagi roli izohlandi.

Ushbu metodlar orqali jurnalistik uslubning til tizimidagi funksiyasi va nutqdagi o'rni aniqlashtirildi.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalariga ko'ra jurnalistik uslub quyidagi asosiy jihatlari bilan ajralib turadi:

1. Axborot yetkazish vazifasi

Jurnalistik matnlar jamiyatdagi voqealarni tezkor va aniq tarzda yetkazishga xizmat qiladi.

2. Tashviqot va targ'ibot vazifasi

Muayyan g'oya va qarashlarni ommalashtirish jurnalistik uslubning asosiy funksiyalaridan biridir.

3. Tahliliy vazifa

Maqola, sharh va tahliliy chiqishlarda voqealarga baho berish, xulosa chiqarish yetakchi rol o'ynaydi.

4. Ta'sirchanlik xususiyati

Jurnalistik uslub o'quvchini ishontirish va ijtimoiy fikrni shakllantirishga yo'naltirilgan bo'ladi.

5. Tilning soddaligi va ommaviyligi

Jurnalistik matnlarda murakkab fikrlar oddiy va tushunarli shaklda ifodalanadi.

Bundan tashqari, jurnalistik uslubning rivojlanish jarayonida quyidagi muammolar mavjudligi aniqlandi:

- noto'g'ri yoki tekshirilmagan axborot tarqalishi;
- adabiy me'yorlarning buzilishi;
- xorijiy so'zlarning ortiqcha ishlatilishi.

MUHOKAMA

Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, jurnalistik uslub til tizimida muhim o'rin tutib, jamiyatdagi siyosiy, iqtisodiy va madaniy jarayonlarni ommaga yetkazishda asosiy vositalardan biri hisoblanadi. U boshqa uslublardan farqli ravishda nafaqat axborot beradi, balki auditoriyaga ta'sir ko'rsatadi va muayyan qarashlarni shakllantiradi.

Raqamli texnologiyalar jurnalistik matnlarning ko'payishiga sabab bo'layotgani bilan birga, nutq madaniyati masalasida muammolarni ham yuzaga

keltirmoqda. Ayniqsa, internet tarmoqlarida tezkorlik sababli faktlar tekshirilmasdan tarqatilishi til me'yorlariga ham, axborot ishonchliligiga ham salbiy ta'sir qiladi.

Shu sababli jurnalistik uslubni o'rganish nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan ham dolzarb hisoblanadi. Kelajakda jurnalistik uslub sun'iy intellekt, raqamli platformalar va yangi media janrlari orqali yanada rivojlanishi kutiladi.

Til jamiyat hayotining eng muhim vositalaridan biri bo'lib, u insonlarning fikr almashishi, axborot tarqatishi va ijtimoiy munosabatlarni shakllantirishida muhim rol o'ynaydi. Adabiy til tizimida turli funksional uslublar mavjud bo'lib, ulardan biri jurnalistik uslub hisoblanadi. Jurnalistik uslub ommaviy axborot vositalarida qo'llaniladigan, xalqni tezkor xabardor qilish va jamoatchilik fikriga ta'sir ko'rsatishga xizmat qiladigan uslub sifatida til tizimida alohida o'ringa ega.

Jurnalistik uslubning asosiy vazifasi jamiyatda yuz berayotgan voqea-hodisalarni tez, aniq va tushunarli tarzda yetkazishdan iborat. Shu bilan birga, u faqat axborot berish bilangina cheklanmay, o'quvchi yoki tinglovchining fikriga ta'sir etish, uni ishontirish va muayyan g'oyaga yo'naltirish funksiyasini ham bajaradi. Shuning uchun jurnalistik matnlarda emotsional-ekspressiv so'zlar, baholovchi birliklar, shior va chaqiriq mazmunidagi gaplar faol ishlatiladi.

Til tizimida jurnalistik uslub adabiy tilning ommalashuviga xizmat qiladi. Chunki gazeta-jurnallar, televideniye, radio va internet nashrlari orqali adabiy til xalq orasida keng tarqaladi. Jurnalistik uslub tilning boyishiga ham ta'sir qiladi: yangi so'z va iboralar, siyosiy-ijtimoiy terminlar, zamonaviy tushunchalar aynan jurnalistika orqali ommaga kirib keladi.

Jurnalistik uslubning muhim belgilaridan biri — uning ommabopligi va aniqligidir. U sodda, tushunarli, ravon bo'lishi bilan ajralib turadi. Matnda ko'pincha qisqa va lo'nda gaplardan foydalaniladi. Ayniqsa, yangiliklar, reportaj va xabar janrlarida rasmiy va aniq ifoda ustun bo'ladi. Biroq maqola, ocherk va tahliliy materiallarda obrazli tasvir vositalari, badiiy unsurlar ham uchraydi.

Xulosa qilib aytganda, jurnalistik uslub til tizimida nafaqat axborot yetkazuvchi vosita, balki jamiyat ongiga ta'sir ko'rsatuvchi kuchli kommunikativ qurol hisoblanadi. U adabiy tilning rivojlanishi, ommalashuvi va

zamonaviylashuvida muhim o‘rin egallaydi. Shu sababli jurnalistik uslub tilshunoslikda ham, amaliy nutq madaniyatida ham dolzarb mavzulardan biri bo‘lib qolmoqda.

XULOSA

Jurnalistik uslub til tizimida alohida o‘rin tutuvchi funksional uslub bo‘lib, u jamiyatda axborot yetkazish, targ‘ibot qilish va ijtimoiy ongni shakllantirish vazifalarini bajaradi. Ushbu uslubning asosiy belgilariga tezkorlik, ommaviylik, tushunarlik va ta‘sirchanlik kiradi. Zamonaviy OAV rivoji jurnalistik nutq imkoniyatlarini kengaytirayotgan bo‘lsa-da, nutq madaniyati me‘yorlariga rioya qilish masalasi dolzarbligicha qolmoqda.

TAKLIFLAR

1. Jurnalistik matnlarni yozishda adabiy til me‘yorlariga qat‘iy amal qilish lozim.
2. Xorijiy so‘zlardan foydalanishda ularning o‘zbekcha muqobillarini qo‘llash tavsiya etiladi.
3. Internet va ijtimoiy tarmoqlarda tarqatiladigan axborotning ishonchligini tekshirish kuchaytirilishi kerak.
4. Jurnalistik uslubni o‘rganishda zamonaviy raqamli matnlar (online maqola, blog, post) lingvistik jihatdan alohida tahlil qilinishi zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Rahmatullayev, Sh. (2009). Hozirgi o‘zbek adabiy tili. Toshkent.
2. Yo‘ldoshev, B. (2008). Nutq madaniyati va uslubiyot. Toshkent.
3. Mamajonov, A., & Abdupattoev, M. (2002). Matn sintaksisi. Farg‘ona.
4. Hakimov, M. K. (2004). O‘zbek tilida vaqt ma‘noli lug‘aviy birliklar va ularning matn shakllantirish imkoniyatlari. Farg‘ona.
5. Qung‘urov, R. (2003). O‘zbek tili stilistikasi. Toshkent: O‘qituvchi.
6. Hojiev, A. (2006–2008). O‘zbek tilining izohli lug‘ati. Toshkent: O‘zbekiston Milliy ensiklopediyasi.
7. Saidov, U. (2015). Ommaviy axborot vositalari tili va uslubi. Toshkent: Fan.

8. Crystal, D. (2003). The Cambridge encyclopedia of the English language.
Cambridge: Cambridge University Press.